

Міністерство культури України

*Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти*

«СХВАЛЕНО»

Науково-методичною радою
Державного науково-методичного центру
змісту культурно-мистецької освіти
Протокол № 1
від «16» липня 2019 р.

**Типова навчальна програма з навчальної дисципліни
«МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРТЕПІАНО»
елементарного підрівня початкової мистецької освіти**

**Київ
2019**

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2019. 23 с.

- Укладачі:
- О. Ф. Браунер** – заступник директора Школи джазового та естрадного мистецтв Дніпровського району міста Києва, старший викладач;
 - Р. П. Загорська** – завідувач фортепіанним відділом Школи джазового та естрадного мистецтв Дніпровського району міста Києва, викладач-методист;
 - О. Л. Кіселичник** – завідувача фортепіанним відділом Трускавецької дитячої школи мистецтв імені Романа Савицького, викладач-методист;
 - Л. І. Кочевенко** – директор Музичної школи № 2 імені Святослава Ріхтера Житомирської міської ради, викладач-методист, заслужений працівник культури України;
 - О. В. Кравчук** – директор Комунального початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу «Дитяча школа мистецтв № 5 ім. І. Дунаєвського» (м. Харків), викладач-методист;
 - Ю. Є. Омельченко** – завідувача фортепіанним відділом Київської дитячої школи мистецтв № 5 ім. Л. Ревуцького.
- Рецензенти:
- С. М. Волков** – директор Київської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату імені М. В. Лисенка, доктор культурології, професор, заслужений діяч мистецтв України, заступник директора Інституту культурології НАМУ з наукової роботи;
 - О. В. Чередниченко** – голова предметно-циклової комісії «Фортепіано» Харківського музичного училища імені Б. М. Лятошинського, кандидат мистецтвознавства, викладач-методист.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
1.	Мета навчальної програми, мета та завдання нормативного змісту навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано»	4
2.	Результати навчання	5
3.	Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять	6
4.	Форми та засоби поточного і підсумкового контролю	7
5.	Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання	9
6.	Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу	11
7.	Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання	12
8.	Список використаних джерел	20

ВСТУП

Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «**Музичний інструмент фортепіано**» (далі – навчальна програма) – документ, що визначає загальний нормативний зміст, обсяг та результати навчання учнів початкової мистецької освіти елементарного підрівня музичного мистецького спрямування.

Навчальна програма встановлює мету, завдання навчальної дисципліни, перелік ключових компетентностей, рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять, форми і засоби поточного та підсумкового контролю, рекомендації щодо його проведення, а також критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання.

Опанування нормативного змісту навчальної програми дає можливість здобувачам освіти набути визначених освітньою програмою з музичного мистецтва (інструментальні класи, фортепіано) компетентностей у своєму повсякденному житті, а також продовжити навчання на наступному підрівні початкової мистецької освіти за фахом або спорідненим видом мистецтва.

Навчальна програма орієнтована на здобуття початкової музичної освіти елементарного підрівня в мистецьких школах (музичних школах або музичних відділеннях шкіл мистецтв), а також може бути використана іншими суб'єктами освітньої діяльності, які реалізують програми позашкільної освіти за мистецьким напрямком.

За потреби здобуття початкової мистецької освіти може відбуватися в очній, дистанційній або за екстернатною формами.

Нормативний зміст навчальної програми розрахований на дітей, які розпочинають навчання в 6-7 років (перший клас початкової загальноосвітньої школи), а також може бути реалізований у навчанні осіб старшого віку, які не мають початкових компетентностей, формування яких передбачено цією навчальною програмою. У разі навчання осіб, старших за 6-7 років, кількість

років навчання для опанування змісту навчальної програми може скорочуватись з урахуванням психофізичного розвитку учня/учениці, його/її можливостей, темпу опанування ним/нею нормативного змісту для досягнення результатів навчання, передбачених для четвертого року здобуття освіти на елементарному підрівні. У цьому випадку виклад передбаченого матеріалу ущільнюється шляхом відведення меншої кількості годин на той чи інший модуль програми.

Нормативний зміст навчання базується на традиціях та досвіді української, західноєвропейської та інших світових фортепіанних шкіл, враховує сучасні потреби особистості у творчому самовираженні, формуванні образного мислення та емоційно-естетичного досвіду, розвитку особистісного мистецького сприйняття дійсності, заохочення до самостійної музичної діяльності.

1. Мета навчальної програми, мета та завдання нормативного змісту навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано»

Мета навчальної програми – узагальнення та систематизація нормативного змісту навчання в логічній послідовності для досягнення учнем/ученицею визначених освітньою програмою нормативних результатів навчання шляхом застосування комплексу педагогічних методів, підходів та інструментів.

Мета опанування нормативного змісту навчальної програми полягає в ранньому виявленні та розвитку творчого потенціалу учня/учениці; формуванні початкових навичок гри на фортепіано відповідної технічної складності, належного ступеня емоційності та музикальності під час відтворення музичних творів із застосуванням необхідних засобів музичної виразності; вмінні творчо застосовувати їх у практично-виконавській діяльності; виробленні мотивації до самостійного навчання шляхом залучення до вивчення, прослуховування, виконання творів музичного мистецтва.

Для досягнення цієї мети проводиться робота викладача та учня/учениці за такими напрямками:

формування початкових навичок гри на фортепіано;

розвиток в учня/учениці емоційного відгуку переживання музичних творів;

самостійність у навчанні;

розвиток навичок техніки читання нот з листа та підбору на слух;

робота над виконавською технікою із застосуванням засобів музичної виразності;

формування навичок концертного виступу.

Реалізація змісту навчання передбачає виконання таких **завдань**:

у когнітивній (пізнавальній) сфері – формування початкових знань, розуміння та застосування принципів творення простих музичних образів через використання засобів музичної виразності для:

відтворення та інтерпретації музичних творів інших авторів;

вираження та створення власних музичних творів (думок);

у ціннісно-мотиваційній сфері – заохочення учня/учениці до навчання та творчості, активної участі в освітньому процесі; спонукання до стійкого сприйняття загально визнаних мистецьких цінностей та цікавості до музичного мистецтва загалом, зокрема, фортепіанного виконавства; вияву патріотичних почуттів; формування здатності до емоційної взаємодії з творами мистецтва, вміння вступати в комунікацію з викладачами та іншими учнями, до самостійності в роботі та відповідальності за отриманий результат;

в емоційній сфері – розкриття внутрішнього духовного потенціалу учня/учениці, його/її заохочення до емоційного переживання музичних творів через усвідомлення розмаїття звуків, ритмів та інших засобів музичної виразності; формування здатності учнів до абстрактного та художнього мислення;

у психомоторній сфері – формування в учня/учениці професійних виконавських навичок; здатності координувати свої ігрові рухи.

Зміст навчальної програми включає поєднання елементів традиційних музичних дисциплін (музичний інструмент, читання нот з листа, фортепіанний ансамбль) у процесі формування в учнів мистецьких компетентностей, віднесених до елементарного підрівня початкової мистецької освіти.

2. Результати навчання

Опанування нормативного змісту навчальної програми учнем/ученицею передбачає набуття компетентностей та досягнення таких результатів навчання:

під час гри на інструменті демонструє добре організований та розвинений піаністичний апарат (відчуття вільної і пластичної руки та свободи всього тіла, доцільність та економність ігрових рухів пальців та рук, навички вагової гри тощо);

володіє культурою звуковидобування;

грамотно будує музичну фразу при виконанні творів, прагне до виразності фразування, вміє слухати та вести мелодичну лінію;

впевнено володіє прийомами виконання штрихів (non legato, legato, staccato) на основі постійного слухового контролю;

розрізняє та застосовує засоби музичної виразності (динаміка, темп, агогіка тощо) як елементів музичної мови, що необхідні для відтворення характеру та художнього образу музичного твору;

володіє виконавською технікою (яка за рівнем складності відповідає поточному етапу навчання);

володіє різними видами педалізації;

читає з листа ноти нескладних творів, спираючись на аналіз музичного тексту;

підбирає на слух знайомі мелодії (дитячі, українські народні пісні тощо);

знає правила поведінки під час публічного виступу та проведення мистецьких заходів;

грає впевнено, не втрачає сценічної витримки;

має уявлення про класичний зовнішній концертний сценічний вигляд (для

створення загального враження від виступу);
 самостійно розбирає та вчить нескладні музичні твори;
 самостійно виконує навчальні завдання;
 об'єктивно оцінює результати своєї навчальної діяльності;
 використовує для самоосвіти різні джерела інформації (наприклад, самостійно вибирає для вивчення твір).

3. Рекомендовані форми організації освітнього процесу та види навчальних занять

Освітній процес у межах навчальної програми здійснюється у формі навчальних занять, заходів поточного та підсумкового контролю.

Основною формою навчання та організації освітнього процесу є **урок**, що проводиться у формі *індивідуального заняття* викладача з учнем/ученицею.

У музичній педагогіці використовується комплекс методів навчання, що нерозривно пов'язані з вихованням учнів та урахуванням їх вікових та психологічних особливостей. Для досягнення поставлених цілей і реалізації завдань навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання:

- мовний (пояснення, бесіда, розповідь);
- наочно-слуховий (показ, спостереження, демонстрування піаністичних прийомів вчителем);
- практичний (робота учнів на інструменті, вправи);
- аналітичний (порівняння та узагальнення, розвиток логічного мислення);
- емоційний (підбір асоціацій, асоціативних рядів образів, художніх вражень, ігор);
- інтегрований.

Індивідуальне навчання дозволяє знайти більш точний і психологічно правильний підхід до кожного/кожної учня/учениці та вибрати найбільш відповідний метод навчання.

Іншими формами організації освітнього процесу також є: екскурсії, віртуальні подорожі, перегляди вистав, відвідування концертів тощо.

Вибір форм і методів навчання викладач визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи.

Викладач має право на академічну свободу (свободу викладання, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі), педагогічну ініціативу та розроблення власного/власної (авторського/авторської) методу / прийому / методики з описом педагогічної проблеми та оригінальних шляхів її вирішення.

Навчальною програмою також щорічно передбачені до **6 резервних годин**, які використовуються викладачем для реалізації індивідуального підходу та забезпечення кожного/кожної учня/учениці можливістю опанувати нормативний зміст навчальної дисципліни в індивідуальному темпі.

Навчальна програма є основою для розроблення викладачем робочої навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано», в якій конкретизується: тематика, послідовність викладу

навчального матеріалу, заходи поточного контролю та обсяг годин на опанування учнями змісту навчальних модулів відповідно до їх здібностей та можливостей.

Для урізноманітнення освітнього процесу під час навчання можливе використання інтерактивних навчальних ігор та розвиваючих навчальних програм.

4. Форми та засоби поточного і підсумкового контролю

Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються на основі систематичного відстеження їхнього індивідуального розвитку в процесі навчання. Метою контролю є пошук ефективних шляхів для набуття результатів навчання кожним/кжною учнем/ученицею. Не можна порівнювати особисті досягнення учнів шкільного віку з досягненнями інших. На першому та другому роках навчання виставлення оцінок (у балах) не передбачено, адміністрація закладів статистичний облік таких оцінок не здійснює.

Орієнтирами для оцінювання міри ефективності навчального поступу учня/учениці є вимоги до результатів навчання (компетентностей) учнів мистецьких шкіл, що навчаються за освітньою програмою елементарного підрівня початкової мистецької освіти. При цьому індивідуальні здатності учня/учениці можуть впливати на темп навчання. З цієї та інших причин учні можуть досягати вказаних результатів раніше або пізніше від завершення зазначеного підрівня.

Для моніторингу міри ефективності обраних форм та методів навчання, рівня навчальних досягнень учнів здійснюються заходи поточного та підсумкового контролю (оцінювання).

Поточний контроль є оцінюванням прогресу учня/учениці, що дає змогу викладачеві відповідним чином адаптувати освітній процес. Використання поточного оцінювання дозволяє відстежувати особистісний розвиток дитини, хід опанування нею компетентностей освітньої програми та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію.

Поточний контроль здійснюється викладачем самостійно та передбачає відстеження опанування учнем/ученицею нормативного змісту навчання. Поточний контроль дає змогу викладачу аналізувати фаховий розвиток учня/учениці і за потреби корегувати педагогічні методи та прийоми, що застосовуються під час навчання. Поточний контроль здійснюється в процесі навчання, а також може відбуватися по закінченні модуля або семестру. Формами поточного контролю також є публічні виступи протягом навчального року (концерти класу, відділу, школи тощо).

Перевірка технічного рівня піаністичного виконавського розвитку учня/учениці здійснюється у формах поточного контролю в терміни зручні для кожного/кжної учня/учениці.

Підсумковий контроль за рік здійснюється з урахуванням динаміки зростання рівня навчальних досягнень учня/учениці у формі контрольного заходу, на якому перевіряється набуття ключових компетентностей.

Підсумковий контроль здійснюється наприкінці кожного року навчання у формі контрольного заходу (іспиту), на якому перевіряються результати навчання за освітнім компонентом «Музичний інструмент фортепіано». Під час заходів поточного та підсумкового контролю музичні твори виконуються напам'ять. По завершенні 14 (чотирнадцятого) модуля, крім його результатів, додатково проводиться перевірка за такими результатами навчання: читання нот з листа, вміння підібрати акомпанемент під запропоновану мелодію, самостійний розбір та вивчення нескладного музичного твору.

Навчальні досягнення учня/учениці першого-другого років навчання підлягають вербальному оцінюванню (словесна характеристика навчальних досягнень), на третьому-четвертому роках навчання – як вербальному, так і бальному оцінюванню.

Підсумковий контроль результатів опанування навчальної програми «Музичний інструмент фортепіано» за елементарним підрівнем здійснюється у **формі іспиту**. Під час підсумкового контролю оцінюються всі компоненти навчального матеріалу: володіння належним рівнем виконавської техніки, відтворення характеру та художнього образу музичного твору із застосуванням визначених засобів музичної виразності, майстерність виконання поставленої задачі на рівні свого віку із врахуванням індивідуальних можливостей кожного/кожної учня/учениці.

Оцінювання на завершальному році опанування навчальної програми передбачає зіставлення навчальних досягнень учнів із конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою.

Заходи поточного та підсумкового контролю

Рік навчання	Програмні вимоги	
	1 семестр	2 семестр
1	-	Підсумковий контрольний захід (іспит): виконання 2 різнохарактерних п'єс та етюд.
2	Виконання 2-3 різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно).	Підсумковий контрольний захід (іспит): виконання 2 різнохарактерних п'єс та етюд.
3	Виконання 2-3 різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно).	Підсумковий контрольний захід (іспит): виконання етюд, п'єси та, на вибір викладача, або поліфонічного твору, або твору великої форми.
4	Виконання 2-3 різнохарактерних творів на концерті класу, відділу, школи тощо (вибір форм поточного контролю здійснюється викладачем самостійно).	Підсумковий контрольний захід (іспит): виконання програми: 1. Етюд. 2. Поліфонічний твір. 3. Твір великої форми.

5. Критерії оцінювання рівня досягнення результатів навчання

Запропоновані критерії оцінювання учня/учениці дозволяють виявити динаміку процесів, пов'язаних із віковими змінами, рівнем досягнень, результатів навчання за навчальною програмою.

Викладачам під час організації освітнього процесу рекомендується створювати для учня/учениці ситуацію успіху, коли пропонується виконати таке завдання, під час виконання якого, кожний учень/учениця максимально розкривали свої можливості.

Навчальні досягнення учня/учениці першого-другого років навчання підлягають вербальному оцінюванню. Для оцінювання учнів пропонується система з чотирьох рівнів:

- «має значні успіхи» – високий рівень;
- «демонструє помітний прогрес» – достатній рівень;
- «досягає результату за допомогою вчителя» – середній рівень;
- «ще потребує уваги і допомоги» – початковий рівень.

На третьому-четвертому роках навчання досягнення учнів оцінюються як вербально, так і в балах за 12-ти бальною шкалою.

Бальне оцінювання передбачає поділ досягнутих результатів на 4 рівня:

1. Початковий (1-3 бали).
2. Середній (4-6 бали).
3. Достатній (7-9 балів).
4. Високий (10-12 балів).

Рекомендується розробити Свідоцтво досягнень учнів для оцінювання за такими критеріями (ставиться графічна позначка + чи √).

Свідоцтво досягнень

з навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано»

(приклад для 1-2 років навчання)

Характеристика особистих досягнень учня/учениці	має значні успіхи	демонструє помітний прогрес	досягає результату з допомогою вчителя	потребує уваги і допомоги
Демонструє розуміння музичного змісту твору (відповідно до особистого психофізичного рівня).				
Демонструє початково розвинений слуховий контроль.				
Володіє основами культури звуковидобування.				
Демонструє правильну посадку за інструментом.				
Демонструє основи організації піаністичного апарату.				
Демонструє сформовані ігрові рухи з координацією та синхронізацією рухів рук та пальців.				
Демонструє навички відтворення основних артикуляційних прийомів non legato, legato, staccato.				

Демонструє навички відтворення основних аплікатурних формул.				
Для відтворення характеру та художнього образу музичного твору застосовує засоби музичної виразності (динаміка, темп тощо).				
Демонструє початкові навички володіння піаністичною технікою.				
Володіє первинними навичками педалізації.				
Читає з листа нескладні одноголосні мелодії.				
Підбирає на слух нескладні мелодії з демонстрацією знань (дитячих, українських народних пісень).				
Знає правила поведінки під час мистецьких заходів.				
Самостійно розбирає та вчить нескладні музичні твори.				
Намагається об'єктивно оцінювати результати своєї навчальної діяльності.				

Свідоцтво досягнень
з навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано»
(приклад для 3-4 років навчання)

Характеристика особистих досягнень учня/учениці	має значні успіхи	демонструє помітний прогрес	досягає результату з допомогою вчителя	потребує уваги і допомоги
Демонструє розуміння музичного змісту твору.				
Володіє основами культури звуковидобування. Має розвинений слуховий контроль.				
При виконанні творів грамотно будує музичну фразу, прагне до виразного фразування, вміє слухати та вести мелодичну лінію.				
Під час гри на інструменті демонструє добре організований та розвинений піаністичний апарат.				
Впевнено володіє прийомами виконання штрихів (non legato, legato, staccato).				
Для відтворення характеру та художнього образу музичного твору застосовує засоби музичної виразності (динаміка, темп, агогіка тощо).				
Демонструє впевнені навички володіння виконавською технікою (в межах навчальної програми).				

Володіє основними видами педалізації.				
Читає з листа нескладні твори 2-3 років навчання.				
Підбирає на слух нескладні мелодії з демонстрацією знань (дитячих, українських народних пісень), підбирає акомпанемент під запропоновану мелодію.				
Знає правила поведінки під час мистецьких заходів (має відповідний зовнішній сценічний вигляд, грає впевнено, не втрачає сценічної витримки).				
Самостійно розбирає та вчить нескладні музичні твори.				

Свідоцтво рекомендовано заповнювати кожного семестру або раз на рік.

Оцінювання на завершальному році опанування навчальної програми передбачає зіставлення досягнень учня/учениці з конкретними очікуваними результатами навчання – підсумковими вимогами випускного класу, визначеними освітньою програмою.

6. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу

Клас фортепіано має бути обладнаний такими матеріально-технічними засобами: фортепіано (або роялями), стільцями, стільцями з регулятором висоти, шафою для нот, столом та ін.

Додатково рекомендовано: аудіо-система для відтворення музичних записів, ноутбук (комп'ютер) для використання програм для урізноманітнення освітнього процесу.

№	Назва	Кількість (одиниці)
1	Фортепіано	2 од.
2	Стільці	4 од.
3	Стільці з регулятором висоти	2 од.
4	Шафа для нот	1 од.
5	Стіл (0.6 x 1 м)	1 од.
6	Стенд для наочних посібників	1 од.
7	Метроном	1 од.
8	Штори	Комплект
9	Вішалка для одягу	1 од.

7. Нормативний зміст, обсяг навчальної дисципліни та результати навчання

Розподіл змісту навчальної програми за модулями першого року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин (1**/2***год /тиж.)	Результати навчання
Навчальний модуль 1. Донотний період навчання*.	Ознайомлення з інструментом, його регістрами (формування звуковисотних уявлень) та динамічними можливостями, ладами (мажор, мінор). Формування відчуття метричної пульсації. Формування уявлень про тривалості звуків та їх співвідношення. Уявлення про можливості сили звуку, використання під час гри динамічних відтінків <i>f</i> (форте), <i>p</i> (піано). Організація правильної посадки за інструментом. Знайомство з клавіатурою. Підготовка піаністичного апарату учня/учениці до гри на фортепіано. Формування первинних ігрових рухів (гра <i>non legato</i>). Підбір на слух простих мотивів.	8/16	Демонструє: – правильну посадку за інструментом; – початково організований піаністичний апарат (гнучке зап'ястя, вільне плече); – орієнтується в регістрах інструмента; – розуміє динамічні градації <i>f</i> (форте), <i>p</i> (піано); – відтворює штрих <i>non legato</i> .
Навчальний модуль 2. Застосування нотної грамоти. Формування сприйняття нотного тексту за принципом «бачу-чую-граю». Оволодіння первинними виконавськими навичками.	Формування початкових інтонаційних принципів ведення мелодичної лінії на фортепіано (початок фрази, речення, рух до кульмінації, закінчення). Відтворення нотного запису на фортепіано, виховання у свідомості учня/учениці взаємозв'язку між звуком, взятим на клавіатурі, та його графічним зображенням (перша, мала октави). Продовження роботи над організацією пластичного та вільного піаністичного апарату. Продовження роботи над формуванням ігрових рухів, координація рухів рук та пальців. Застосування штриха <i>non legato</i> , ознайомлення із штрихом <i>staccato</i> , <i>legato</i> . Засвоєння початкових аплікатурних формул. Знайомство з правилами публічного виступу.	7/14	При грі вивчених поспівок демонструє початкове вміння координації рухів рук та пальців. Грає по нотах (відтворює графічне зображення нот на клавіатурі).
Навчальний модуль 3. Робота над звуковидобу-	Розвиток навичок гри артикуляційного прийому <i>legato</i> (коротка ліга). Застосування штрихів <i>non legato</i> , <i>legato</i> , <i>staccato</i> у творах з почерговою грою рук.	10/20	Виконує твори з почерговою або одночасною грою рук з

ванням та артикуляційними прийомами гри. Виконання творчих завдань.	Розширення аплікатурних позицій: початкові навички гри інтервалів кожною рукою окремо. Читання з листа на основі накопичених навичок. Знайомство з простою тричастинною формою. Виконання творів з одночасною (синхронною) грою рук. Виконання творчих завдань: підбір на слух знайомих мотивів, мелодій, дитячих пісень.		використанням штрихів non legato, legato, staccato, початкових аплікатурних формул, динамічних відтінків. Виконує прості мотиви на слух.
Навчальний модуль 4. Виконання творчих завдань. Культура публічного виступу.	Вміння самостійно розібрати одноголосний твір однією або обома руками (по черзі). Формування навичок запам'ятовування музичних творів. Формування початкових навичок транспонування вивчених мелодій. Демонстрування культури публічного виступу. Гра напам'ять етюдів та 2 різнохарактерних п'єс.	8/16	Застосовує опановані штрихи, аплікатурні позиції, динамічні відтінки f (форте), p (піано) під час виконання музичних творів.
Кількість годин		33** / 66***	
Резервні години		2 / 4	
Всього годин		35 / 70	

*Додатний період може бути продовжений або скорочений у залежності від індивідуальних емоційних та психофізичних особливостей кожного/кожної учня/учениці.

**Зазначені мінімально необхідні результати навчання, що досягаються за 1 годину на тиждень.

***Для більш ефективного навчання на початковому етапі можливо додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для підсилення фаху, яка рекомендована для індивідуальних уроків. При цьому результати навчання повинні містити більший об'єм навчального матеріалу.

До навчального репертуару вносяться музичні твори відповідно до індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися в залежності від темпу засвоєння учнями музичного матеріалу та набуття ними відповідних компетентностей. Протягом навчального року учень/учениця опановує 20-25 різнохарактерних п'єс та етюдів.

***Розподіл змісту навчальної програми за модулями
другого року навчання***

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин (1**/2*** год /тиж.)	Результати навчання
Навчальний модуль 5.	Коригування набутих навичок за результатами 1 року навчання	8/16	Відтворює різнохарактерні

<p>Робота над піаністичною технікою та звуковидобуванням. Інтонаційна виразність, слуховий контроль.</p>	<p>(індивідуально для кожного учня). Формування інтонаційної виразності, використання різноманітних засобів звуковидобування на основі активного слухового контролю. Вдосконалення навичок звуковидобування: знайомство з поняттям фразувальної ліги. Вивчення творів з комбінаціями штрихів, аплікатурних формул, розширених мелодичних ліній і фраз. Вдосконалення гри штриха legato, гра творів з комбінаціями штрихів. Гра творів із більш складними ритмічними формулами (четвертна з крапкою – восьма).</p>		<p>твори з комбінаціями штрихів, аплікатурних формул, розширених мелодичних ліній і фраз.</p>
<p>Навчальний модуль 6. Твори з елементами поліфонії. Співвідношення сили звуку при виконанні мелодії та акомпанементу.</p>	<p>Вивчення мажорної гами в межах двох октав кожною рукою окремо; в протилежному русі двома руками від одного звуку. Вивчення творів з елементами підголоскової поліфонії. Гра творів з більш складними ритмічними формулами (шістнадцяті). Відтворення мелодії та акомпанементу з відповідним співвідношенням сили звуку.</p>	7/14	<p>Грає твори з більш складними ритмічними формулами (шістнадцяті). Грає твори з елементами підголоскової поліфонії.</p>
<p>Навчальний модуль 7. Робота над піаністичною технікою Використання педалі. Опанування творів, складніших за формою та фактурним викладом. Виконання творчих завдань.</p>	<p>Вивчення мажорної гами на дві октави кожною рукою окремо, у протилежному русі двома руками від одного звуку на дві октави, короткі арпеджіо. Вивчення етюдів на вдосконалення гри штриха legato. Первинні навички використання прямої педалі (враховуючи фізичні можливості учнів). Знайомство з творами, більш складними за формою та фактурою (враховуючи психофізіологічні особливості учня/учениці). Відтворення динамічних прийомів crescendo, diminuendo. Підбір на слух знайомих мелодій незначної складності та українських народних пісень.</p>	10/20	<p>Виконує етюди в межах вивченої програми. Демонструє первинні навички використання педалі. Відтворює динамічні прийоми crescendo, diminuendo. Підбирає на слух знайомі мелодії незначної складності та українські народні пісні.</p>
<p>Навчальний модуль 8. Застосування засобів музичної виразності для відтворення</p>	<p>Відтворення музичних творів напам'ять. Вдосконалення навичок гри опанованих засобів музичної виразності (штрихи, динаміка, ритмічні фігури, фразування, аплікатура).</p>	8/16	<p>Відтворює музичні твори напам'ять. Демонструє відповідний технічний рівень (у межах навчальної</p>

характеру та художнього образу музичного твору.			програми 2 року навчання). Застосовує вивчені види штрихів. Демонструє цілісність форми музичних творів під час їх виконання. Демонструє початкові навички звуковидобування, фразування, відтворення динаміки.
Кількість годин:		33**/66***	
Резервні години:		2/4	
Всього годин:		35/70	

**Зазначені мінімально необхідні результати навчання, що досягаються за 1 годину на тиждень.

***Для більш ефективного навчання на початковому етапі можливо додатково використовувати 1 годину з варіативної частини для підсилення фаху, яка рекомендована для індивідуальних уроків. При цьому результати навчання повинні містити більший об'єм навчального матеріалу.

До навчального репертуару пропонуються музичні твори відповідно індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися в залежності від темпу засвоєння учнем/ученицею музичного матеріалу. Протягом навчального року учень/учениця опановує: 2-4 етюди та вправи на різні види техніки, 1-2 твори з елементами поліфонії, 1 твір великої форми, 3-4 різнохарактерні п'єси.

Розподіл змісту навчальної програми за модулями третього року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин (2 год./тиж.)	Результати навчання
Навчальний модуль 9. Робота над піаністичною технікою. Виконання творчих завдань.	Збільшення кола ігрових рухів (розвиток дрібної техніки та елементів акордової техніки). Знайомство з творами, більш складними за фактурним викладом. Вдосконалення виконання динамічних прийомів <i>crescendo</i> , <i>diminuendo</i> , динамічної шкали <i>f-mf-mp-p</i> . Підбір на слух знайомих мелодій та українських народних пісень. Вивчення однієї мажорної гами у прямому та протилежному русі двома руками на дві октави, акорди з трьох звуків, короткі арпеджіо. Вивчення етюдів на розвиток гамоподібної техніки, техніки гри	16	Виконує етюди на різні види техніки. Здатен самостійно вивчити музичний твір початкового рівня складності (рівня першого року навчання).

	<p>арпеджіо тощо).</p> <p>Використання функцій T, S, D при підборі акомпанементу.</p> <p>Самостійне вивчення учнем музичного твору початкового рівня складності (рівня першого року навчання).</p>		
<p>Навчальний модуль 10.</p> <p>Робота над піаністичною технікою.</p> <p>Робота над поліфонічними твором.</p>	<p>Робота над виразним фразуванням та веденням мелодичної лінії у творах, що вивчаються.</p> <p>Робота над творами з елементами імітаційної поліфонії.</p> <p>Вивчення хроматичної гами в прямому русі окремо кожною рукою.</p>	14	<p>При грі вивчених п'єс прагне до виразності фразування, вміє слухати та вести мелодичну лінію.</p> <p>Підбирає на слух знайомі мелодії та українські народні пісні.</p> <p>Використовує функції T, S, D при підборі акомпанементу.</p> <p>Виконує одну мажорну гаму в прямому та протилежному русі двома руками у дві октави, акорди з трьох звуків, коротке арпеджіо, хроматичну гаму в прямому русі окремо кожною рукою.</p>
<p>Навчальний модуль 11.</p> <p>Робота над піаністичною технікою.</p> <p>Педалізація.</p> <p>Твір великої форми.</p> <p>Відтворення характеру та художнього образу музичного твору.</p>	<p>Робота у п'єсах із складнішим фактурним викладом над веденням розширених мелодичних ліній.</p> <p>Вивчення твору великої форми (сонатина або варіація).</p> <p>Вправи для опанування навичок використання педалі (пряма та запізнююча педаль).</p> <p>Вивчення мінорної гами (натуральний, гармонічний вид) у прямому та протилежному русі двома руками на дві октави; тризвуки з оберненнями, короткі арпеджіо кожною рукою окремо або двома руками.</p> <p>Навички виконання елементів дрібної фортепіанної техніки, мелізмів.</p> <p>Використання функцій T, S, D при підборі акомпанементу (бас-акорд).</p>	20	<p>Грає 1 мінорну гаму (натуральний, гармонічний вид) у прямому та протилежному русі двома руками на дві октави, тризвуки з оберненнями короткі арпеджіо кожною рукою окремо або двома руками.</p> <p>Підбирає на слух різноманітні мелодії та українські народні пісні.</p> <p>Використовує функції T, S, D при</p>

			підборі акомпанементу. Читає з листа музичні твори рівня складності другого року навчання.
Навчальний модуль 12. Втілення різноманітних художніх образів у музичних творах із складнішим фактурним викладом та формою.	Опанування твору великої форми. Вивчення різнохарактерних п'єс із розширеною інтонаційною складовою. Вдосконалення навичок педалізації. Відтворення музичних творів напам'ять.	16	Виконує твори із розширеною інтонаційною складовою. Виконує напам'ять різноманітні твори за характером, складніші за фактурним викладом та формою.
Кількість годин :		66	
Резервні години:		4	
Всього годин:		70	

До навчального репертуару вносяться музичні твори відповідно індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися в залежності від темпу засвоєння учнем/ученицею музичного матеріалу. Протягом навчального року учень/учениця опанує: мажорну та мінорну гами у прямому та протилежному русі двома руками на дві октави; акорди з трьох звуків, коротке арпеджіо, хроматичну гаму окремо кожною рукою, 2-4 етюди та вправи на різні види техніки, 1-2 поліфонічні твори, 1 твір великої форми, 3-4 різнохарактерні п'єси.

Розподіл змісту навчальної програми за модулями четвертого року навчання

Навчальні модулі	Зміст навчання	Середня кількість годин (2 год./тиж.)	Результати навчання
Навчальний модуль 13. Робота над піаністичною технікою. Виконання творчих завдань.	Мажорні гами в прямому та протилежному русі двома руками на 4 октави; акорди, арпеджіо по три звуки двома руками, коротке арпеджіо по чотири звуки кожною рукою окремо, хроматична гамма двома руками довге арпеджіо на 2 октави кожною рукою окремо. Вивчення етюдів на різні види техніки. Робота над вдосконаленням елементів дрібної фортепіанної техніки. Вивчення творів із складнішими виконавськими завданнями. Підбір на слух різноманітних мелодій та українських народних пісень.	16	Вивчає етюди на різні види техніки. Створює власну мелодію в межах октави. Читає з листа музичні твори рівня складності третього року навчання. Підбирає на слух різноманітні мелодії та українські народні

	Створення власної мелодії в межах октави. Використання функцій T, S, D при підборі акомпанементу (бас-акорд, «альбертієвий» бас).		пісні. Використовує функції T, S, D при підборі акомпанементу (бас-акорд, «альбертієвий» бас).
Навчальний модуль 14. Робота над піаністичною технікою. Поліфонічний твір. Педалізація. Виконання творчих завдань.	Вдосконалення культури звуковидобування: робота над грамотною побудовою музичної фрази при виконанні творів, виразністю фразування, визначення кульмінації (динамічної та смислової). Вивчення п'єс із ускладненою фактурою та використанням агогіки. Вдосконалення навичок використання педалі. Робота з творами імітаційної поліфонії. Розвиток самостійності та ініціативності при вивченні нового твору. Самостійне вивчення учнем музичного твору початкового рівня складності (рівня другого-третього року навчання).	14	Мажорні гами в прямому та протилежному русі двома руками в 4 октави; тонічні тризвуки та їх обернення акордами по три звуки двома руками, арпеджіо короткі по чотири звуки кожною рукою окремо, хроматична гама двома руками довгі арпеджіо в 2 октави кожною рукою окремо. Демонструє навички використання педалі. Виконує твори імітаційної поліфонії. Самостійно вивчає музичний твір рівня складності другого-третього року навчання. Підбирає супровід до знайомої мелодії або до створеного власного мотиву.
Навчальний модуль 15. Робота над піаністичною технікою. Педалізація. Застосування засобів музичної виразності	Мінорна гама (у натуральному, гармонічному, та мелодичному виді) у прямому та протилежному русі двома руками на 4 октави; акорди, арпеджіо по три звуки двома руками, короткі арпеджіо по чотири звуки двома руками. Оволодіння початковими навичками інтерпретації та цілісного виконання вивченого твору; Вивчення твору великої форми.	20	Виконує мінорну гаму (у натуральному, гармонічному, мелодичному виді) у прямому та протилежному русі двома руками на 4 октави; акордами,

для відтворення характеру та художнього образу музичного твору. Твір великої форми. Виконання творчих завдань.	Вивчення етюдів на різні види техніки. Вдосконалення навичок використання педалі. Вдосконалення навичок читання нотного тексту. Використання функцій T, S, D та VI при підборі акомпанементу.		арпеджіо по три звуки двома руками, короткі арпеджіо по чотири звуки двома руками. Демонструє навички використання педалі та виконання елементів дрібної фортепіанної техніки, читання нотного тексту. Використовує функції T, S, D та VI при підборі акомпанементу.
Навчальний модуль 16. Робота над піаністичною технікою. Втілення різноманітних художніх образів у музичних творах різних форм.	Робота у вивчених музичних творах над розкриттям художньо-образного змісту із застосування відповідних засобів музичної виразності. Вдосконалення виконавської техніки. Вивчення музичних творів напам'ять.	16	Володіє виконавською технікою (відповідно до індивідуальних можливостей). При відтворенні характеру та художнього образу музичного твору застосовує комплекс засобів музичної виразності. Володіє основними прийомами педалізації. На підсумковому контрольному заході виконує музичні твори напам'ять.
Кількість годин :		66	
Резервні години:		4	
Всього годин:		70	

До навчального репертуару включаються музичні твори відповідно до індивідуальних здібностей та темпу розвитку учнів. Програма може ускладнюватися в залежності від темпу засвоєння учнем/ученицею музичного матеріалу. Протягом навчального року учень/учениця опановує: мажорні та мінорні гами в прямому та протилежному русі двома руками на 4 октави;

акорди по три звуки, короткі арпеджіо, хроматичну гаму двома руками, арпеджіо по чотири звуки, довге арпеджіо кожною рукою окремо, 2-4 етюди та вправи на різні види техніки, 1-2 поліфонічні твори, 1-2 твори великої форми, 3-4 різнохарактерні п'єси.

8. Список використаних джерел:

1. Альбом юного піаніста [ноти] : музичні твори, інструментальні / Упоряд. С. О. Лещук, О. А. Колесник. Вінниця : Нова Книга, 2009. 107 с.
2. Барвінський В. Фортепіанні п'єси для дітей. Тернопіль : Лілея, 1996. 24 с.
3. Беркович И. Я. Маленькие этюды для фортепиано. Киев : Сов. композитор, 1961. 321 с.
4. Бобалік Я. Різнобарвна веселка нот: Метод. посіб. для фортепіано (почат. період навчання). Івано-Франківськ : [б. в.], 2001. 128 с.
5. Брилін Е. Сонячне намисто. Українські народні пісні в обробці для фортепіано : репертуарний навч. посіб. Вінниця : Нова книга, 2015. 92 с.
6. Був собі журавель : українські жартівливі пісні, небилиці, скоромовки та лічилки / ред. С. І. Зажитько ; худож. оформ. А. М. Паливоди. Київ : Музична Україна, 1993. 32 с.
7. Верховинець В. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного віку та молодших школярів. Київ : Музична Україна, 1979. 339 с.
8. Гайворонський М. Співаник для дітей дошкільного і шкільного віку. Друк. вид. Укр. Пед. т-ва, Львів, 1922. Перевидано: Київ : Муз. Україна, 1993. 127 с. за виданням: Гайворонський М. Збірник українських народних пісень для молоді. Саскатун, Канада : Вид. Укр. книгарні, 1946. 143 с.
9. Колесса Ф. М. Шкільний співаник. Київ : Музична Україна, 1993. 217 с.
10. Косенко В. 24 дитячі п'єси для фортепіано. Київ : Музфонд, 1954. 60 с.
11. Лещук С. Музична веселка : навч. посіб. для дітей дошк. та мол. шк. віку / ред. О. А. Колесник. Вінниця : Нова Книга, 2010. 96 с.
12. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти : наказ М-ва освіти і науки України від 01.06.2017 р. № 600 (у редакції наказу М-ва освіти і науки України від 21.12.2017 р. № 1648). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (дата звернення: 10.12.2018).
13. Методичні рекомендації щодо формування оцінювання учнів 1 класу : листи (із додатками) М-ва освіти і науки України від 18.05.2018 р. № 2.2-1250, від 21.05.2018 р. № 2.2-1255.
14. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 3 – 4 классах. Київ : Музична Україна, 1979. 64 с.
15. Милич Б. Маленькому пианисту : Пособие для дошкольников и для преподавателей и учащихся дет. муз. школ. Киев : Музична Украина, 1995. 152 с.
16. Милич Б. Воспитание ученика-пианиста в 1 – 2 классах. Київ : Музична Україна, 1977. 78 с.
17. Моя Україна. Українські пісні для малих дітей. Книжка I / обробка для ф-но М. Кравців-Барабаш. Львів : Вільна Україна. 32 с.

18. Музичний інструмент. Фортепіано: методичні рекомендації і програмні вимоги для викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів щодо диференційованого підходу до навчання дітей, які володіють обмеженими музичними задатками / укл. М. Й. Мельник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. 20 с.

19. Музичний інструмент. Фортепіано: програма для музичної школи (музичного відділення початкового спеціалізованого мистецького навчального закладу) / укл. О. Я. Бондаренко, І. В. Вавренчук, Н. І. Шуригіна. Київ : Фірма «ІНКОС», 2006. 48 с.

20. Подвала В. Створюймо музику! 1 – 2 класи : вправи для розвитку творчих навичок в учнів дитячих музичних шкіл, музичних студій та шкіл мистецтв. Київ : Музична Україна, 1990. 64 с.

21. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення освітніх програм для мистецьких шкіл : наказ М-ва культури України від 16 лип. 2018 р. № 633. URL:http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245415907&cat_id=245415844 (дата звернення: 01.12.2018).

22. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу у Новій українській школі : наказ М-ва освіти і науки України від 20 серп. 2018 р. № 924. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-osinuyuvannya-navchalnih-dosyaghen-uchniv-pershogo-klasu-u-novij-ukrayinskij-shkoli> (дата звернення: 01.12.2018).

23. Про затвердження нормативів матеріально-технічного забезпечення початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання) : наказ М-ва культури України (із змінами) від 19 черв. 2014 р. № 475. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0727-14> (дата звернення: 01.12.2018).

24. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.12.2018 р.).

25. Програма для дитячих музичних шкіл та музичних відділів шкіл мистецтв. Фортепіано / ред.-упор. М. Сидор. Львів : [б. в.], 2014. 104 с.

26. Рябов И. М., Мурзина Е. И. Воспитание и обучение в ДМШ. Фортепиано 1-й класс : методическое пособие для педагогов. Київ : Музична Україна, 1988. 35 с.

27. Рябов И. М., Рябов С. И. Пианист [ноты]: Учебное пособие: репертуар ученика и приложение для работы преподавателя с учеником. 1 класс. Ч. 1 / И. М. Рябов, С. И. Рябов ; ред. С. Н. Куст. Київ : Музична Україна, 1991. 124 с.

28. Рябов И. М., Рябов С. И. Пианист [ноты]: Учебное пособие: репертуар ученика и приложение для работы преподавателя с учеником. 1 класс. Ч. 2 / И. М. Рябов, С. И. Рябов ; ред. С. Н. Куст. Київ : Музична Україна, 1991. 93 с.

29. Савицький Р. Основні засади фортепіанної педагогіки : метод. посіб. Тернопіль : СМП «АСТОН», 2000. 68 с.

30. Савицький Р. Український фортепіанний альбом для початківців /

- підгот. до вид. Р. Савицький, мол. та О. Смоляк. Тернопіль : Астон, 1999. 20 с.
31. Скуратовський В. Альбом для дітей. Фортепіано. Педагогічний репертуар мистецької школи. Київ : Мелосвіт, 2018. 28 с.
 32. Топол В. Як по-новому оцінюватимуть учнів перших класів. *НУШ* : веб-сайт. URL: <http://nus.org.ua/articles/yak-po-novomu-otsinyuvatymut-uchniv-pershuh-klasiv/> (дата звернення: 10.12.2018).
 33. Фортепіано. 1 клас / уклад. Б. Милич. Київ : Музична Україна, 2013. 80 с.
 34. Фортепіано. 2 клас / уклад. Б. Милич. Київ : Музична Україна, 2016. 80 с.
 35. Фортепіано. 3 клас / уклад. Б. Милич. Київ : Музична Україна, 2016. 76 с.
 36. Фортепіано. 4 клас / уклад. Б. Милич. Київ : Музична Україна, 2016. 88 с.
 37. Хочу грати на роялі / авт.-упоряд. Н. Гриднєва ; авт. текстів М. Храпачова ; худ. К. Лавро. Київ : Музична Україна, 2012. 198 с.
 38. Художньо-педагогічний аналіз на уроках музичного мистецтва в загальноосвітній школі на матеріалі фортепіанних творів для дітей Михайла Шуха : нотна хрестоматія / О. В. Хоружа, М. А. Шух, Д. М. Демешок, А. С. Лісова ; МОН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ : [б. в.], 2017. 167 с.
 39. Чайковський П. І. Дитячий альбом. Київ : Музична Україна, 2007. 40 с.
 40. Черні К. Вибрані фортепіанні етюди. Частина 1 (50 маленьких етюдів) / ред. Г. Гермера. Київ : Мелосвіт, 2005. 36 с.
 41. Шукайло Л. Альбом фортепіанної музики / упоряд., ред. та коментарі В. Шукайло. Київ : Мелосвіт, 2001. 72 с.
 42. Щербаков І. Дитячий альбом [ноти] : [для фортепіано] / вступ. ст. Віктора Теличка. Ужгород : Карпати, 2006. 36 с.